

Självkänsla och drömmar minskar hiv

I sydafrikanska Kwazulu-Natal har hivfallen minskat radikalt tack vare kondomlekar på skoltid och unga kvinnors möjlighet att säga nej till sex – om de inte vill. Färre tonårsgraviditeter kom på köpet.

Text: Lars Björkvall | Bild: Torleif Svensson | [Prenumerera](#) | Artikel i SocialPolitik nr 4 2015

Ett svenskfinansierat skolprojekt som kallas "Star for Life" har på ett dramatiskt sätt förbättrat situationen för ungdomar i ett av Sydafrikas värst drabbade hiv-områden. Genom att främst stärka självkänslan och framtidstron hos flickor har antalet smittade sjunkit med hälften – liksom antalet tonårsgraviditeter.

– Det är jag som bestämmer om jag vill ha sex. Jag har blivit van att säga nej, konstaterar 18-åriga Vilane Ntombikhnona på ett fullständigt självklart sätt.

Precious Mafuleka-Dlamini är en av projektets coacher som får eleverna att tro på framtiden och lära sig hur man undviker att bli smittad. Kondomstafetter är ett sätt.

Projektet har sedan 2005 nått 250 000 elever i Sydafrika och Namibia. Bakom satsningen står IT-entreprenören Dan Olofsson från Malmö som blev förskräckt när han kom till Kwazulu-Natal och såg hur hela familjer gick under i aids – en tredjedel av befolkningen var smittad.

– Att komma med pekpinnar skulle inte hjälpa. Enda chansen var att nå de unga och få dem att drömma om ett bättre liv. För att lyckas var vi tvungna att vinna både deras hjärtan och hjärnor, resonerade han.

Med hjälp av musik och mental träning förmås ungdomarna att välja en säkrare livsstil. Det har till exempel blivit mycket populärt att sjunga sången Aids-free, that's me.

– Vi har lärt oss att avhållsamhet är helt okej, säger Vilane. Och att alltid använda kondom förstås.

Hon pratar utan att vara det minsta generad. Men berättar att tidigare, innan projektet var det mycket hysch-hysch.

Har pojkarna också förändrats?

– Absolut! De visar oss mycket större respekt. Tidigare var det alltid slagsmål och mycket alkohol. Och då nästan krävde de sex.

Precious Mafuleka-Dlamini är 34 år och var en av de första coacherna som jobbade för Star for Life. Nu ansvarar hon för ett tiotal skolor och utbildar nya coacher. Hennes förklaring till framgången är enkel.

– Drömmarna! Den som tror på framtiden och att man kan påverka sitt liv lever mer hälsosamt. Go for your dreams! Här får de uttrycka det för kanske första gången i sitt liv.

Vilane Ntombiknona är 18 år och på väg att sluta skolan. Med sig har hon bland annat en stärkt självkänsla som gör henne bättre rustad att klara sig undan hiv/aids.

Precious använder begreppet "sexuell hälsa" och nyckelfaktorn där heter kondom. I en sång, som alla kan, heter det "if you wanna go boom-boom, don't forget the condom". Alla sjunger med, lågstadieleverna också. Precious skrattar.

– Kondomer är så självklara här. De är gratis för alla och det är helt okej att flickorna har kondomer med sig utan att det betyder att de har bjudit in till sex.

Precious berättar om hur kondomer avdramatiseras genom en kondomstafett i klassrummet, pojkar mot flickor. Längst fram står två dildos och en skål med kondomer. Sedan ska eleverna så snabbt som möjligt öppna förpackningarna och trä på kondomerna, utan att de går sönder.

– En del fick använda tänderna för att få fram kondomen. Och i början tyckte många att gummilukten och glidmedlet var äckligt att få på händerna. Vet du vad jag gjorde då? Jo, då strök jag en kondom mot mina läppar, som läppglans eller cerat.

En följd av satsningen är också att allt färre tonårsflickor blir gravida. Förr låg siffran på upp till 25 procent i vissa skolor. Och i andra till och med 40 procent. Bland de flickor som ingått i Star for Lifes program och som uppger att deras självkänsla förbättrats, har nu siffran sjunkit till att tio procent säger att de varit gravida. Hur många av flickorna som sedan föder barnen vet inte Star for Life eftersom de flesta slutar skolan innan det är dags. Och hur många illegala aborter som genomförs är ännu svårare att veta.

– Det är ingen bra idé att bli gravid, säger Vilane Ntombikhnona. Jag vill ha barn i framtiden. Men som Nelson Mandela sa, utbildningen kommer först.

Fortfarande finns många hiv-smittade i Kwazulu-Natal. Över tio procent av dem under 25 år. Men nu när det finns bromsmedicinen är det inte lika ångestfyllt längre. Och fördomarna har minskat.

– Jag kan kyssa en hiv-smittad om jag vill, det är jag inte rädd för, säger Vilane.

Själv har hon och hennes kompisar testat sig flera gånger. Även det är ett mått på framgången. Senast för bara tre veckor sedan.

– Nervös? Nej, jag var rätt säker. Men jag tycker att man ska testa sig regelbundet.

Kwazulu-Natal är liksom övriga Sydafrika mycket religiöst jämfört med Sverige. Men kyrkan har accepterat kondomer – dock inte aborter.

– Nej, de måste göras illegalt. Ofta är det mycket farligt, säger Precious Mafuleka-Dlamini.

Vore inte p-piller en god idé?

– Graviditet är inte bra, men det är inte det värsta som kan hända en ung flicka. Kondomer är mycket viktigare.

Hur har pojkarna förändrats av Star for Life?

– Det har varit en stor utmaning att få dem att acceptera ett nytt sätt att tänka. Men de har förändrats, det ser jag tydligt.

Vad säger du till dem?

– Ni går inte i skolan för att få en flickvän. Flickorna är era systrar. Ni ska ära dem och inte se på dem som sexobjekt!

Lars Björkvall

Star for Life

▪ Bildades 2005 av Dan och Christin Olofsson för att

bekämpa hiv/aids i Sydafrika.

- Stärker ungdomars självkänsla och framtidstro med hjälp av musik och mental träning.
- Finns i nästan 100 skolor i Sydafrika och Namibia. Har nått 250 000 elever genom åren.
- Finansieras av svenska bidragsgivare. Innehar 90-konton vilket garanterar seriositeten. 11 procent går till administration.

starforlife.se